

Asia: VN/1196/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta laiksi väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Pakolaisapu ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta laiksi väliaikaista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi annetun lain 7§:n muuttamisesta. Pakolaisapu on antanut asiaan koskevan lausunnon 25.3.2024 ja toistaa siinä esille tuodun kantansa asiaan.

Esityksessä ehdotetaan, että väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi annetun lain voimassaoloa jatketaan 31.12.2026 asti. Lain sisältöön ei ehdoteta muutoksia. Luonnoksessa ei myöskään esitetä uusia, ihmis- ja perusoikeuksia turvaavia toimia.

Turvaa etsivien henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta lakiesitys on edelleen erittäin ongelmallinen. Suomen Pakolaisapu pitää hallituksen esityksessä ehdotettuja toimia yksiselitteisesti ja vakavasti kansainvälisen säätelyn vastaisina. Pakkomuuton asiantuntijajärjestönä Pakolaisapu ei edelleenkään tue lain säätämistä tai käyttöönottoa. Pakolaisapu on myös huolissaan siitä, että väliaikaisiksi tarkoitetuista toimista tulee pysyvämpi asiantila.

Oikeus hakea turvapaikkaa on ihmisoikeus, joka on velvoittavana kirjattu muun muassa YK:n ihmisoikeusjulistukseen, EU:n perusoikeuskirjaan sekä YK:n pakolaisten asemaa koskevaan yleissopimukseen. Valtioiden tulee turvata tämän oikeuden toteutuminen myös normaalista poikkeavissa olosuhteissa. Perustavanlaatuinen, jakamaton ja luovuttamaton oikeus hakea ja nauttia suojelua kuuluu kaikille huolimatta siitä, miten tai missä olosuhteissa on tullut maahan. Tämä pätee

myös välineellistämisen tilanteisiin. Turvapaikan hakemiseen on oltava tosiasiallinen mahdollisuus, eikä oikeutta saa evätä poikkeuslailla.

Lakiesityksen myötä voi olla todennäköistä, että Suomi loukkaa suorasti tai epäsuorasti ehdotonta palautuskieltoa ja joukkokarkotuksen kieltoa. Palautuskiellossa ei ole kyse vain jaetusta periaatteesta, vaan se on oikeutta elämään suojeleva yleismaailmallinen sopimusvelvoite ja kansainvälisen oikeuden keskeinen pilari. Palautuskiellon periaate kattaa kaikki ihmiset eikä siitä voi kansainvälisen lain puitteissa poiketa missään tilanteessa, edes kansallisen hätätilan aikana. Ehdoton palautuskielto ja joukkokarkotuksen kieltä on kirjattu muun muassa EU:n perusoikeuskirjan 19. artiklaan, YK:n pakolaisten asemaa koskevan yleissopimuksen 33. artiklaan sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen neljännen pöytäkirjan 4 artiklaan. Palautuskielto ja sen ehdottomuus on kirjattu myös osaksi Suomen perustuslakia (9 § 4 momentti).

Ehdotonta palautuskieltoa voi rikkoa myös epäsuorasti. Tällaisesta tilanteesta on kyse esimerkiksi silloin, jos Suomen rajalta takaisin Venäjälle työnnetty turvapaikanhakija palautetaan Venäjän toimesta maahan, jossa hän on hengenvaarassa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on oikeuskäytännöissään korostanut palautuskiellon tärkeyttä ja kiinnittänyt huomiota erityisesti siihen, kuinka hyvin unionin jäsenmaat ovat suojanneet yksilöä mielivaltaiselta suoralta tai epäsuoralta palauttamiselta maahan, josta hän on paennut. Suomen tulee kaikissa tilanteissa sitoutua joukkokarkotuksen kiellon ja palautuskiellon kunnioittamiseen eikä edistää tai mahdollistaa niitä loukkaavia käytäntöjä. Edellä mainittujen ihmisoikeusvelvoitteiden lisäksi esitetty poikkeuslaki lisää riskiä kidutuksen kiellon ja kuolemanrangaistuksen kiellon rikkomiseen (Suomen perustuslaki 1999/731, 7 § 2 momentti). Myös nämä velvoitteet ovat yksiselitteisiä ja ehdottomia.

Pakolaisapu haluaa tuoda esille, että palautuskiellon ja joukkokarkotuksen kiellon noudattamisesta ei voida varmistua muuten kuin mahdollistamalla rajalle tuleville turvapaikanhakijoille tosiallinen pääsy laadukkaaseen ja oikeudenmukaiseen turvapaikkamenettelyyn. Ilman asianmukaista ja yksilöllistä turvapaikkamenettelyä ei voida myöskään todeta, onko hakija suojelun tarpeessa vai ei. Pakolaisapu katsoo, että turvapaikanhakua itsessään ei voida pitää turvallisuutta vaarantavana toimena, eikä sitä tulisi sellaisena esittää.

Poikkeuslaki voi johtaa niin kutsuttuun pushback -toimintaan, eli laittomiin takaisintyöntöihin Suomen rajalla. Takaisintyönnöstä on kyse aina silloin, kun turvaa etsiviä ihmisiä ei tosiasiallisesti päästetä valtion alueelle jättämään turvapaikkahakemus. Takaisintyöntöihin voi liittyä väkivaltaa, fyysistä rajoittamista tai rajan toiselle puolelle viemistä, mutta myös käskyt, kehotukset ja raja-alueelle pääsyn estäminen ovat takaisintyöntöjä. Kansainvälisen oikeuden ja sopimusjärjestelmän puitteissa takaisintyönnöt ovat aina laittomia, eikä toiminnan tuominen osaksi Suomen kansallista lainsäädäntöä muuta tätä.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) ja Euroopan unionin tuomioistuin (EUT) ovat antaneet pushback-toiminnasta langettavia tuomioita useille valtioille. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa tutkitaan parhaillaan Latvian, Liettuan ja Puolan suorittamia takaisintyöntöjä turvapaikanhakijoiden välineellistämisen tilanteissa. Pahimmillaan pushbackit

johtavat väkivaltaan, inhimilliseen kärsimykseen ja ihmisten kuolemiin rajoilla. Suomen Pakolaisapu on hyvin huolissaan siitä, että poikkeuslaki johtaisi humanitaariseen kriisiin tai muunlaiseen tilanteen kärjistymiseen Suomen rajoilla. Laillisten maahantuloreittien sulkeminen asettaa turvaa etsivät ihmiset entistä vaikeampaan ja haavoittuvampaan asemaan.

Ahlberg Melissa
Suomen Pakolaisapu ry